

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Тищук І. В.

ВСТУП

Сільський зелений туризм, як одна з найбільш перспективних форм туризму, займає важливе місце в сучасному світі, сприяючи розвитку сільських територій і збереженню природної спадщини. Унікальність цього виду туризму полягає в поєднанні відпочинку на природі, пізнання місцевої культури та участі в традиційних сільських заняттях, що дозволяє не лише оздоровлюватися, а й активно взаємодіяти з навколишнім середовищем. Зростання популярності зеленого туризму спостерігається в багатьох країнах, що надає сільським громадам можливість покращити економічне становище, створювати нові робочі місця та залучати інвестиції.

Для України, з її багатими природними ресурсами та культурною спадщиною, розвиток сільського зеленого туризму є важливим стратегічним напрямком. Однак для успішного розвитку цієї галузі необхідно враховувати не лише економічні, а й екологічні, соціальні та культурні аспекти. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні залежать від розробки ефективних моделей та інфраструктури, підвищення якості обслуговування туристів, а також забезпечення належного правового регулювання. Цей процес потребує взаємодії місцевих органів влади, бізнесу та громадських організацій, спрямованої на збереження екологічної рівноваги та розвиток інфраструктури.

У даному контексті, дослідження ключових аспектів та перспектив розвитку сільського зеленого туризму стає важливим кроком для формування сталого і конкурентоспроможного туризму, здатного забезпечити не лише економічну вигоду, але й сприяти збереженню культурної та природної спадщини.

1. Сутність зеленого туризму: ключові аспекти та визначення

Дослідження сільського зеленого туризму в Україні демонструє значний потенціал для розробки та впровадження інноваційних підходів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку та зміцнення конкурентоспроможності країни в умовах глобального туристичного ринку. Сільський зелений туризм відіграє ключову роль у формуванні доходів та підвищенні рівня зайнятості населення, що підкреслює важливість його аналізу для економіки України в цілому.

Зростання популярності цього виду туризму може забезпечити вагомий внесок у розвиток місцевих економік. Зокрема, воно сприяє створенню нових робочих місць, стимулює розвиток малих підприємств і сприяє залученню інвестицій у туристичну інфраструктуру, що у свою чергу, підтримує екологічно відповідальний і економічно стійкий розвиток регіонів. Сільський зелений туризм стає важливим інструментом підтримки місцевих громад, особливо в тих регіонах, де інші джерела доходу є обмеженими або відсутніми.

Розвиток цього напрямку в Україні також сприяє збереженню та популяризації національної культурної спадщини, що набуває особливого значення в сучасних умовах. Після пандемії COVID-19, у зв'язку зі змінами в туристичних уподобаннях, сільський зелений туризм привертає увагу як більш безпечна й менш масова альтернатива. Він стимулює вдосконалення якості наданих послуг і розширення туристичної аудиторії через впровадження сучасних технологій, зокрема віртуальних турів і цифрових платформ для бронювання.

Термін «сільський зелений туризм» уперше набув законодавчого статусу в Україні в Законі «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 року. Цей нормативний акт забезпечив правові підстави для розгляду сільського зеленого туризму як невідприємницької діяльності та сприяв його розвитку переважно на базі особистих селянських господарств.¹

У своїх дослідженнях А. Ю. Гоцелюк, виділяє три основні різновиди сільського (зеленого) туризму: агротуризм, екотуризм та відпочинковий туризм. Ключову роль у функціонуванні цих форм туризму відіграє сільська родина, яка забезпечує туристів житлом, харчуванням та знайомством із традиціями й особливостями сільської місцевості.

Агротуризм характеризується як форма сільського зеленого туризму, яка поєднує пізнавальні та відпочинкові елементи, і пов'язаний із використанням підсобних господарств населення або земель сільськогосподарських підприємств, що тимчасово не залучені до аграрного виробництва.

Екотуризм є науково-пізнавальним різновидом туризму, який зазвичай реалізується в сільській місцевості в межах національних парків, заповідників або природних парків. Його особливістю є обмеження навантаження на природну територію та регламентація видів розваг, що дозволяє зберігати екологічну рівновагу.

Відпочинковий туризм ґрунтується на використанні капітального житлового фонду садиб господарів, а також на природних, рекреаційних, історико-архітектурних і культурних ресурсах місцевості. Цей вид

¹ Сільський зелений туризм – від роз'єднаних садиб до територіальних кластерів. Брошура, 2023. 64с. URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/Rutynskyi-Silskyi-zelenyy-turyzm-2018-book.pdf>

туризму орієнтований на забезпечення комфортного відпочинку, пов'язаного з місцевими традиціями та культурними особливостями ²

Наукові дослідження В. Г. Іванової свідчать, що основною відмінністю між сільським туризмом, агротуризмом і екотуризмом є їхні цілі використання вільного часу.

Сільський туризм визначається як стаціонарний вид відпочинку, що передбачає перебування в сільській місцевості з можливістю здійснення недалеких радіальних виїздів або походів. Він орієнтований на спокійне проведення часу, насолоду сільською атмосферою та знайомство з місцевими традиціями.

Екотуризм, на відміну від сільського, передбачає активний формат проведення часу у формі постійного руху. Основна мета екотуризму – відкриття дикої природи, маршрутне ознайомлення з природними та історичними атракціями регіону, а також пізнання традицій і місцевої культури. При цьому екотуристи можуть використовувати сільські оселі як базу для ночівлі та харчування, що інтегрує сільський туризм у цю форму активності.

Дані види туризму є взаємодоповнювальними, проте відрізняються рівнем активності та основними інтересами туристів ³

Ми поділяємо думку Ткаченко Т. І., що спільною рисою сільського, зеленого, агротуризму та екотуризму є прагнення туристів відпочити на природі, пізнати її багатства та насолодитися її унікальністю. Однак між цими видами туризму є суттєві відмінності, які визначаються характером діяльності під час відпочинку, місцем розташування туристів та ступенем екологічної доступності.

Головні відмінності між цими видами туризму:

- характер занять на природі: це може бути участь у виробництві сільськогосподарської продукції, знайомство із сільським побутом або збирання ягід, грибів та лікарських рослин;

- місце перебування: туристи можуть розташовуватися на фермерських господарствах, у садибах у сільській місцевості чи відвідувати об'єкти штучних і природних парків та садів;

- ступінь доступу до екологічно чистої продукції та рівень забруднення навколишнього середовища, які можуть значно впливати на вибір туристів.

Ткаченко Т. І. також зазначає, що зелений туризм менш залежний від розвиненості туристичної інфраструктури та вирізняється низькою ресурсоемкістю. Це робить його важливим інструментом соціально-економічного розвитку регіонів, оскільки сприяє:

² А.Ю. Гоцелок. Сільський зелений туризм – пріоритетний напрям диверсифікації економіки сільських територій миколаївської області. Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету. 2014. № 2. Т.2. С.174-177.

³ Іванова В.Г. «Сільський туризм» як категорія науки адміністративного права та законодавства України. Право і суспільство. 2010. № 3. С. 119-125.

- охороні природного середовища та культурних традицій;
- створенню нових робочих місць;
- покращенню якості життя сільських громад через розвиток локальної економіки.

Таким чином, зелений туризм виступає важливим елементом сталого розвитку, поєднуючи екологічну свідомість із економічною вигодою для регіонів.⁴

29 квітня 2021 року Верховна Рада України ухвалила законопроект № 4162 про внесення змін до Закону України «Про туризм», відповідно до внесених змін та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму⁵:

- **аграрний туризм**: спрямований на ознайомлення туристів із особливостями ведення сільського господарства, зокрема особистого селянського або фермерського господарства. Він може передбачати участь туристів у господарських процесах або спостереження за ними;

- **екологічний туризм**: передбачає організацію відпочинку або отримання знань і досвіду в галузі природничих наук чи екології. Головною умовою є дотримання принципу невтручання в навколишнє середовище та його збереження;

- **сільський туризм**: орієнтований на відпочинок у сільській місцевості, під час якого туристи знайомляться з традиціями, звичаями та побутом місцевого населення, проживаючи в сільських садибах.

Попри розбіжності в наукових підходах до визначення поняття сільського (зеленого) туризму, його зміст можна розкрити через такі основні організаційні форми:

- **сільський (зелений) туризм** – включає перебування туристів в оселі сільського господаря, який провадить основну діяльність у сфері особистого селянського господарства. Туристи отримують послуги з проживання, харчування, а також мають можливість ознайомитися з місцевою культурою, традиціями та побутом;

- **агротуризм** – зосереджений на використанні фермерських господарств як баз для рекреації, освіти чи активного залучення туристів до господарської діяльності. Особливість агротуризму полягає в тому, що сільське господарство є не лише місцем відпочинку, а й головним об'єктом інтересу туристів;

- **екотуризм** – орієнтований на відвідування сільських територій, розташованих у природоохоронних зонах, таких як національні парки, природні парки або заповідники. Цей вид туризму спрямований на збереження природних і культурних цінностей. Для екотуризму

⁴ Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. Ткаченко. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. С.203-205.

⁵ Проект Закону України про «Туризм». URL: Офіційний портал Верховної Ради України (rada.gov.ua)

характерне регулювання відвідуваності територій і обмеження видів розважального відпочинку задля мінімізації впливу на навколишнє середовище.

Таким чином, усі види сільського туризму мають спільну мету – створення можливостей для відпочинку на природі, збереження культурної спадщини та сприяння сталому розвитку сільських територій, водночас відрізняючись специфікою організації та основними завданнями ⁶.

Підтвердженням зазначеного вище є думка науковця В. Ф. Кифяка, який вказує, що різні види туризму за метою поїздки тісно взаємодіють між собою, і їх розмежування в чистому вигляді не завжди можливе. Наприклад, діловий туризм може поєднуватися з екскурсійним або спортивним, етнічний – з релігійним, екскурсійний – з рекреаційним, і так далі.⁷

Відповідно до нормативно-правових актів України, термін «сільський зелений туризм» трактують як відпочинок у сільській місцевості. Згідно з Законом України «Про туризм» від 15.09.1995 р., «сільський туризм» є самостійним видом туризму, який не можна ототожнювати з «зеленим», оскільки «зелений туризм» є синонімом екологічного туризму.⁸

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про особисте селянське господарство» (Закон N 742-IV, від 15.05.2003), під «сільським зеленим туризмом» слід розуміти специфічну форму послуг, які надаються для організації відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості. Це включає використання майна та трудових ресурсів членів особистих селянських підсобних господарств, природно-рекреаційних особливостей місцевості, а також культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону.⁹

Як зазначається у пояснювальній записці¹⁰, сільський зелений туризм розглядається як один із засобів отримання доходів сільським населенням, як компонент комплексного розвитку сільських територій і сільської інфраструктури, а також як один із чинників стратегії подолання бідності у сільській місцевості.

⁶ Тишук І. В. Зелений туризм: сутність та визначення поняття. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія за наук. ред. проф. Волошина І. М. Луцьк: РВВ Луцького НТУ. 2016. С.114-125.

⁷ Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні – Чернівці: Книги-XXI, 2003.с. 37-39.

⁸ Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р. // ВВР. 1995. № 31. С. 24-30.

⁹ Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 29. Ст. 232.

¹⁰ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/XH1Q068A.html

Законодавством України передбачено, що послуги у сфері сільського зеленого туризму (СЗТ) можуть надаватися на базі майна особистих селянських господарств (ОСГ). Зокрема, таку діяльність можуть здійснювати особи, які ведуть фермерські господарства, отримали земельні ділянки для будівництва та обслуговування житлових будинків і господарських будівель (присадибна ділянка), а також для індивідуального дачного будівництва і садівництва.

Особисте селянське господарство (ОСГ) – це господарська діяльність, яка здійснюється без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або членами сім'ї чи родини, які спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб через виробництво, переробку і споживання сільськогосподарської продукції, реалізацію її надлишків та надання послуг, у тому числі в сфері СЗТ.

Фермерське господарство (СФГ) – це форма підприємницької діяльності громадян, членів однієї сім'ї, які прагнуть виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію для отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність або користування, в тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства та товарного сільськогосподарського виробництва.

Фермерське господарство може бути двох видів:

1. СФГ зі статусом юридичної особи – якщо у його підприємницькій діяльності використовуються праця тільки членів однієї сім'ї.

2. СФГ без статусу юридичної особи, організоване на основі діяльності фізичної особи-підприємця (за аналогічних умов). Це господарство створюється фізичною особою-підприємцем самостійно або разом з членами його сім'ї за договором про створення СФГ, головою якого є член сім'ї, зареєстрований як фізична особа-підприємець.

Щодо міжнародного тлумачення, в різних країнах світу сільський туризм має різні визначення. У Данії він характеризується як обслуговування відпочивальників, які приїжджають до сільської місцевості, завдяки чому місцеві жителі отримують додатковий дохід. В Канаді сільський туризм розглядається як «процес, за допомогою якого люди намагаються залучити відвідувачів у сільську місцевість, обслуговувати їх і заробляти гроші». У Польщі агротуризм (сільський туризм) визначається як широкий вибір послуг і обладнання для відпочинку, що задовольняють усі потреби туриста. Все це надають люди, які проживають у селі.¹¹

¹¹ Науково-методичні засади управління розвитком економіки курортно-рекреаційних підприємств, ринків, територій: монографія / за ред.проф. М.В.Гудзь. Бердянськ: БДПУ, 2014. С.200-201

В офіційній публікації відділу з туризму Європейської комісії зазначено, що «метою сільського туризму є місцевість, яка приваблює туристів, що приїжджають помилуватися нею, а також діяльність, пов'язана з цією місцевістю. І саме це є основним мотивом для туристів».¹²

У Литовському Законі «Про туризм» сільський туризм визначений як послуги проживання. Литовські спеціалісти з туризму вважають, що «сільський туризм – це цілеспрямована рекреаційна діяльність у сільській місцевості та тимчасове проживання приїжджих людей у сільській садибі».

У британському словнику з подорожей, туризму та гостинності С. Медліка (1993) сільський туризм визначається як відпочинковий вид туризму, що сконцентрований на сільських територіях. Він передбачає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів обслуговування туристів з провідниками та екскурсоводами ¹³.

Сільський туризм є формою проведення вільного часу у вигляді стаціонарного відпочинку, тоді як основною метою екотуризму є активне відкриття дикої природи, традицій і культури, їх глибоке пізнання й сприйняття. ¹⁴

Поняття «сільський (зелений) туризм» часто ототожнюють з поняттям «агротуризм». Дійсно, між ними можна провести чимало паралелей. За словами І. Вайнене, цей туристичний продукт також включає події, свята, музейне обслуговування і базується на продуктах автоспоживання, сільських звичаях і традиціях. ¹⁵ Однак, згідно з прийнятою у світі класифікацією, не можна ставити знак рівності між поняттями «сільський (зелений) туризм» і «агротуризм». Поняття «сільський (зелений) туризм» за змістовним наповненням є значно ширшим за «агротуризм», оскільки цей вид діяльності охоплює не лише продукти сільського господарства, але й спосіб життя в селі. Саме через це агротуризм є більш обмеженою формою сільського (зеленого) туризму. Тобто, агротуризм можна вважати однією з найпоширеніших форм сільського туризму, особливо в країнах з фермерським агробізнесом.

¹² Towards quality rural tourism: Integrated Quality Management (IQM) of rural tourism destination. European Commission. Luxembourg, 1999. 75 p.

¹³ Тишук І. В. Особливості розвитку зеленого туризму в розвинених країнах світу. Електронне фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки». 2016. № 9 С. 571– 576. URL: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016>

¹⁴ Горішевський П. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності / Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Івано-Франківськ: місто НВ, 2003. 148 с.

¹⁵ Kaimo turizmo organizavimas. Vilnius: Wageningen agricultural University, 2001/ 113 p.

Виділяють дві базові форми сільського (зеленого) туризму:

- винайм помешкання з обслуговуванням безпосередньо в межах господарства;

- розміщення на нічліг з самообслуговуванням на землях, що належать до господарства, наприклад, у кемпінгах та наметах.

З наведеного випливає, що агротуризм є спрощеною формою сільського (зеленого) туризму. Литовські фахівці також підтримують таку точку зору, зазначаючи, що «агротуризм – це вид сільського туризму, коли туристи приїжджають у село для ознайомлення з традиційним і сучасним землеробством або його окремими елементами та участі в процесі виробництва сільськогосподарської продукції».¹⁶

В Україні, на відміну від міжнародної практики, традиційно до терміна «сільський туризм» додають слово «зелений». Це підкреслює екологічну спрямованість цього виду туризму та прагнення мінімізувати вплив туристів на навколишнє середовище,¹⁷ на нашу думку, це є цілком обґрунтованим і правильним, оскільки сільський туризм охоплює різноманітні види діяльності, послуги та зручності, які надають земельні власники та жителі села для приваблення туристів з метою отримання додаткового прибутку, і все це відбувається у сільській місцевості серед живої зеленої природи. Проте не завжди відпочинок у сільських районах можна назвати сільським туризмом, оскільки для відпочинку можуть використовуватися санаторії, пансіонати, бази відпочинку, автокемпінги, що розташовані в сільській місцевості, але зорієнтовані на використання не власне «сільського» рекреаційного ресурсу, а таких, як морське узбережжя, гірські ландшафти або запаси мінеральних вод. Отже, можна стверджувати, що зелений туризм охоплює будь-яку форму туризму, яка має стосунок до природного середовища, а сільський туризм, як показують наукові дослідження, концентрується лише на сільських територіях.

Проаналізувавши наявні теорії та концепції розвитку туризму, а також підходи до тлумачення терміна «сільський зелений туризм», можна виокремити основні критерії, за допомогою яких буде оцінюватися розвиток зеленого туризму в регіонах України. До основних критеріїв оцінки розвитку можна віднести:

1. Безпека туристів під час відпочинку – важливий аспект для забезпечення комфортного і безпечного перебування туристів.

2. Економічна привабливість регіону – здатність регіону залучати інвестиції, підтримувати місцевий бізнес та сприяти розвитку економіки.

3. Якість довкілля – важливість екологічного стану місцевості, чистоти природних ресурсів, наявності природних заповідників.

¹⁶ Kaimo turizmo organizavimas. Vilnius: Wageningen agricultural University, 2001/ 113 p.

¹⁷ Михайліченко Г. Класифікація засобів розміщення туристів у сільській місцевості. Вісник КНТЕУ. 2003. № 6. С. 97-10

4. Розвинута туристична інфраструктура – наявність необхідних об'єктів для прийому туристів: готелів, транспортної інфраструктури, місць для відпочинку тощо.

5. Кадрове забезпечення – наявність кваліфікованих працівників, що забезпечують високий рівень обслуговування та розвитку туризму. Аналіз стану освітнього забезпечення з сільського туризму в навчальних закладах України, а також діяльності державних органів (Центрів зайнятості, дорадчих служб) і спеціалізованих громадських організацій показав необхідність проведення організаційно-управлінських, інформаційно-просвітницьких та практично орієнтованих заходів для покращення підготовки фахівців у галузі сільського зеленого туризму.

Серед основних організаційно-управлінських заходів у сфері освітнього забезпечення сільського туризму слід виділити наступні:

- в аграрних вищих навчальних закладах необхідно створити спеціалізації з сільського туризму при підготовці магістрів. Зокрема, в аграрних університетах спеціалізація «Сільський туризм» може бути впроваджена в рамках підготовки фахівців за спеціальностями «Туризм», «Менеджмент», «Екологія» та «Геодезія і землеустрій».

- потрібно удосконалити навчально-методичне забезпечення підготовки фахівців у навчальних закладах III-IV та I-II рівня акредитації, зокрема, розробити нові підручники, посібники, методичні матеріали та програми курсів з сільського туризму. Важливо налагодити співпрацю між Науково-методичним центром «Агроосвіта» та Спілкою сільського зеленого туризму України для ефективного впровадження цих змін.

- важливо забезпечити для підготовки за спеціалізацією «Сільський туризм» у ВНЗ, коледжах та професійно-технічних училищах відповідні спеціалізовані навчальні та виробничі практики. Ефективною формою такої підготовки можуть стати практики в опорних (демонстраційних) агросадибах у різних районах України, а також літні студентські школи з сільського туризму.

- особливу увагу слід приділити освітній підготовці організаторів сільського туризму в районах та власників агросадиб. Основою такої підготовки та перепідготовки практиків сільського туризму мають стати цільові курси та тренінги. Ці короткотермінові навчальні заходи можна проводити в Інститутах післядипломної освіти аграрних ВНЗ з активним використанням дистанційної освіти, а також у рамках навчальних програм Центрів зайнятості та Дорадчих сільськогосподарських служб. Особливо ефективними є тренінги в рамках національних і міжнародних проектів з розвитку сільських територій, що проводяться громадськими бізнес-організаціями.

Ці критерії дозволяють всебічно оцінити розвиток зеленого туризму та його ефективність у різних регіонах України.

Термін «сільський зелений туризм» характеризує вид діяльності та форму відпочинку в українському селі. Термін «зелений» підкреслює чистоту природного середовища, у якому знаходиться сільське поселення.¹⁸

Таким чином, в Україні, як і у всьому світі, зелений туризм перебуває у процесі постійного дослідження.

У Верховній Раді України перебувають два законопроекти, спрямовані на розвиток сільського зеленого туризму:

1. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму» (№2232а). Його прийняття легалізує діяльність власників особистих селянських господарств (ОСГ), надаючи їм можливість на законних підставах надавати послуги СЗТ без необхідності реєструватися як суб'єкти підприємницької діяльності. Законопроект встановлює чіткі вимоги до такої діяльності, зокрема:

о надання послуг лише на базі майна ОСГ;

о розміщення туристів виключно в житлових будинках садибного типу, де проживають господарі;

о обмеження кількості місць для відпочиваючих до 10 осіб.

2. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування доходів, отриманих у сфері сільського зеленого туризму» (реєстраційний №7400 від 14 грудня 2017 р.). Цей законопроект встановлює особливості оподаткування доходів, отриманих ОСГ від надання послуг у сфері СЗТ, як засіб реалізації державної політики зайнятості, що не пов'язаний з підприємницькою діяльністю.

Обидва законопроекти спрямовані на підтримку розвитку сільського зеленого туризму, легалізацію та спрощення оподаткування цієї діяльності для власників ОСГ в Україні.

У результаті аналізу розвитку сільського зеленого туризму в Україні та міжнародних підходів до його визначення, можна зробити висновок, що цей вид туризму має значний потенціал для економічного розвитку сільських регіонів. Важливим аспектом є врахування екологічної складової, оскільки саме в сільській місцевості, серед живої природи, туризм здатен приносити додатковий прибуток місцевим жителям, зберігаючи при цьому природні ресурси. Водночас важливо правильно розмежовувати сільський зелений туризм і агротуризм, оскільки останній є лише однією з форм першого. Прийняття відповідних законодавчих ініціатив, таких як законопроекти, спрямовані на легалізацію діяльності ОСГ та спрощення оподаткування, є важливим кроком для стимулювання розвитку цього сегменту туристичної галузі в

¹⁸ Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні.
URL: <http://www.greentour.com.ua>

Україні. Впровадження чітких норм і вимог до організації сільського зеленого туризму допоможе створити сприятливі умови для залучення туристів та розвитку місцевої економіки.

2. Міжнародні підходи до розвитку сільського зеленого туризму

Розвиток сільського зеленого туризму є важливим аспектом глобальної туристичної індустрії, що сприяє не лише економічному зростанню сільських регіонів, але й збереженню культурної спадщини та природного середовища. У багатьох країнах світу сільський туризм став ключовим фактором підтримки сталого розвитку територій, забезпечення зайнятості та покращення якості життя сільського населення. Міжнародний досвід демонструє різноманітність підходів і методів, що використовуються для підтримки цього виду туризму. Оскільки кожна країна має свої особливості соціально-економічного розвитку, природного середовища та культурних традицій, підходи до організації сільського зеленого туризму варіюються.

Економісти та науковці часто порівнюють механізми розвитку сільського зеленого туризму в європейських країнах і відзначають кілька підходів до легалізації та правового регулювання цієї діяльності:

- створення єдиного спеціального законодавства, яке регулює діяльність у сфері сільського зеленого туризму (Угорщина, Румунія);
- правове регулювання окремих аспектів цієї діяльності, таких як легалізація, нормативи, санітарно-гігієнічні вимоги (Польща, Австрія, Німеччина);
- регулювання через діяльність асоціацій та спілок сільського туризму (Франція, Ірландія).

Для розробки правового механізму розвитку сільського зеленого туризму в Україні цінним може бути досвід низки європейських країн, таких як Німеччина, Польща, Угорщина та Швеція, а також країн, що мають схожі моделі соціально-економічного розвитку. Важливо розробити рекомендації для удосконалення механізмів розвитку цієї сфери в Україні, враховуючи особливості та потреби кожного регіону, оскільки кожен з них має унікальні можливості для розвитку сільського зеленого туризму.

У **Польщі** основними напрямками розвитку туризму є культурний, діловий, активний, оздоровчий та сільський туризм. У рамках туристичних стратегій польських воєводств екотуризм є складовою частиною сільського туризму. Це включає проживання на фермерських господарствах, участь у фольклорних заходах, вивчення народних ремесел, відвідування традиційних фермерських господарств, а також

екологічний туризм, зокрема відвідування національних і ландшафтних парків та заповідників.¹⁹

В туристичних стратегіях польських воєводств екотуризм є складовою частиною сільського туризму. У документі «Напрями розвитку туризму Малопольського воєводства» під терміном «туризм у сільській місцевості» мається на увазі весь спектр туризму в сільських районах, зокрема проживання на фермерських господарствах, участь у фольклорних заходах, ознайомлення з народними промислами та традиціями фермерських господарств, а також екотуризм, включаючи відвідування національних і ландшафтних парків та заповідників. Основними інструментами розвитку сільського туризму в документі є: створення туристичного продукту «Агротуризм Малопольщі – знак якості», вдосконалення системи ідентифікації та продажу агротуристичних послуг (включаючи електронну реєстрацію та бронювання), розробка агротуристичних пропозицій для різних груп, таких як діти, молодь, сім'ї та особи з обмеженими можливостями, впровадження системи преміювання для регіональних будівельних проєктів, зокрема дерев'яних, і використання культурного різноманіття Малопольщі для збагачення та урізноманітнення агротуристичних пропозицій.²⁰

Стратегії воєводств Польщі також передбачають розвиток туризму через створення велосипедних та пішохідних маршрутів, що поєднують природні, ландшафтні та культурні об'єкти регіону. Крім того, модернізується інформаційна та освітня інфраструктура, зокрема через екотуристичні ігри та мобільні додатки, а також створення тематичних туристичних пакетів для різних вікових категорій. Реалізація екотуристичних проєктів здійснюється переважно на місцевому рівні у партнерстві з громадськими організаціями.

Популярним напрямком в Польщі є сільський туризм, який дає можливість туристам познайомитися з місцевими традиціями, культурою, кухнею, а також долучитися до сільської праці. Одним із прикладів є Товариство Низького Бескиду, що об'єднує дев'ять сільських господарств, а також ініціатива «Місця з душею, тематичні місцевості Вармії та Мазур», що включає шість сіл. На вебсайті Європейського центру екологічного фермерства та туризму в Польщі зібрана інформація про агротуристичні господарства, що пропонують відпочинок серед природи.²¹

¹⁹ K. Babuchowska, E. Arażna: Rola stowarzyszeń agroturystycznych we wspieraniu turystyki na obszarach wiejskich, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, t. VIII, z.2, s. 12.

²⁰ Електронний pecypc. URL: <https://silo.tips/download/kierunki-rozwoju-turystyki-dla-wojewodztwa-maopolskiego-na-lata>

²¹ Електронний pecypc. URL: <http://www.zbeskiduniskiego.pl/>

Цікавим є досвід організації сільського зеленого туризму у **Франції**, де значну увагу приділено розвитку екотуризму через розробку так званої «дорожньої карти», що включає «17 заходів щодо перетворення Франції на провідний напрям екотуризму». Екотуризм у Франції визначається як форма туризму, що базується на «м'яких видах подорожей», таких як річковий, кінний, велосипедний та піший туризм, і передбачає тісний контакт з природою та місцевим населенням. Одним із важливих факторів розвитку екотуризму є система національних брендів, таких як «Зелений курорт», що присвоюється туристичним комплексам, які пропонують відпочинок без шкоди навколишньому середовищу. Окрім того, регіональні природні парки Франції та система лейблів «Визначні природні об'єкти Франції», що присуджуються Міністерством екології, сприяють збереженню пейзажів і «духу місцевості», що є важливим елементом сталого розвитку.²²

У **Туреччині** також надається перевага альтернативним видам туризму, зокрема екотуризму. Серед інструментів для підвищення туристичної привабливості Туреччини розвиваються та плануються інфраструктурні об'єкти, такі як екотуристичні маршрути, що включають розробку GPS-локацій, облаштування місць для ночівлі, створення музеїв під відкритим небом та інформаційних центрів для туристів. Особлива увага приділяється залученню місцевого населення через тренінги з розробки туристичного продукту та надання високоякісного сервісу²³.

Для популяризації велотуризму Міністерство культури та туризму Туреччини, разом із Турецьким агентством з популяризації туризму та розвитку (створене в 2019 році і підпорядковане Міністерству), запустили спеціальний веб-сайт, на якому представлена інформація про доступні веломаршрути (для яких пропонуються, зокрема, електровелосипеди) та готельні комплекси для велосипедистів. Сайт доступний також українською мовою. Офіційний туристичний сайт Туреччини для екологічних подорожей пропонує національні парки та мальовничі місцевості вздовж річок, озер, водоспадів і каньйонів. Однак екотуристичні маршрути перебувають на етапі розробки, і до 2024 року планувалася реалізація 110 таких проєктів у 81 провінції. Наразі доступні зелені пішохідні маршрути, пропоновані туристичними операторами, такими як EcoTurkey, а також спеціальні екологічні тури, що включають екскурсії до історичних місць, фермерських господарств з органічними продуктами, а також піші прогулянки мальовничими місцями²⁴.

²² Електронний ресурс. URL: <https://www.grandsitedefrance.com/label>

²³ Електронний ресурс. URL: <https://www.goturkeytourism.com/things-to-do/nature-and-ecotourism-in-turkey.html>

²⁴ Електронний ресурс. URL: <https://cycling.goturkey.com/ua/homepage>

Цікавим прикладом для України є досвід Італії, зокрема регіону Лігурія, де агротуризм підтримується на законодавчому рівні. У цьому регіоні надається всебічна підтримка сільському господарству, розвитку сільських територій, рибальству та рибному господарству, а також сприяння формам туризму, які поєднують сушу та море. Основними цілями є захист та вдосконалення сільськогосподарських і рибних ресурсів, підтримка фермерів та рибалок, розвиток багатофункціональності їхньої діяльності, просування традиційних продуктів і делікатесів, а також збереження культурних традицій села і рибальства через належне освітлення цих питань серед споживачів. Важливим аспектом є також збереження екологічної та архітектурної спадщини через захист ландшафтних особливостей, що покращує якість послуг для туристів ²⁵.

Італійська асоціація «Зелений туризм» (Turismo Verde), яка об'єднує фермерів, активно працює над захистом інтересів фермерів, що займаються агротуризмом, збереженням біорізноманіття та місцевих культурних традицій.

У Нідерландах регулювання туристичної діяльності здійснюється за участю органів місцевого самоврядування. Їхня відповідальність включає фінансування регіональних та місцевих маркетингових організацій, які займаються внутрішнім та міжнародним маркетингом регіонів, а також розробкою туристичних продуктів. Підтримка екологічного туризму з боку держави під час пандемії включала такі заходи:

- компенсації для постраждалих секторів, таких як гостинність, подорожі, сільське господарство, культура та інші;
- підтримка підприємців, самозайнятих осіб, стартапів та малих інноваційних компаній;
- допомога малому та середньому бізнесу у сплаті постійних витрат;
- податкові канікули без штрафних санкцій для компаній ²⁶.

Аналіз міжнародного досвіду розвитку сільського зеленого туризму дозволяє виокремити ключові стратегії, які сприяють сталому розвитку сільських територій, збереженню природної та культурної спадщини, а також забезпеченню економічної вигоди для місцевих громад. У країнах, таких як Польща, Франція та Італія, сільський туризм активно підтримується на державному рівні через розробку спеціальних програм, законодавчих ініціатив та створення сприятливих умов для розвитку агротуризму. Важливими інструментами є також розвиток інфраструктури, популяризація місцевих культурних та екологічних

²⁵ Електронний ресурс. URL: http://lr.v.regione.liguria.it/liguriass_prod/articolo?umdoc=um:nir:regione.liguria:legge:2007-11-21;37&pr=idx,0;artic,1;articparziale,0

²⁶ Електронний ресурс. URL: <https://www.lto.nl/financiele-noodgift-nu-ook-voor-boerderijwinkels-en-plattelandstoerisme/>

ресурсів, а також активна участь місцевих жителів у туристичних ініціативах.

Цей досвід надає Україні важливі орієнтири для подальшого розвитку сільського зеленого туризму, включаючи необхідність розробки національних та регіональних стратегій, удосконалення нормативно-правової бази, підтримки місцевих підприємців та інтеграції екологічних та культурних аспектів у туристичні продукти. Впровадження кращих міжнародних практик сприятиме успішному розвитку сільського туризму в Україні та стане важливим чинником збереження сільських територій та підвищення якості життя місцевого населення.

3. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні: сучасний стан, виклики та стратегії післявоєнного відновлення

Сільський зелений туризм в Україні має значний потенціал для розвитку, особливо з огляду на багатий природний, культурний та історичний спадок, що притаманний численним регіонам країни. Однак, війна та її наслідки суттєво вплинули на туристичну інфраструктуру, безпеку та економічну ситуацію в сільських територіях. Водночас, відновлення сільського зеленого туризму після війни може стати важливим елементом економічного відродження, соціальної стабільності та сталого розвитку в країні.

Відновлення цієї галузі потребує комплексного підходу, який включає не лише відновлення зруйнованих об'єктів інфраструктури, але й адаптацію до нових умов, зміцнення внутрішнього туризму, а також створення привабливих умов для інвесторів та туристів. Важливими аспектами є екологічність, підтримка місцевих виробників, розвиток місцевих культурних ініціатив та збільшення привабливості сільських територій через нові туристичні продукти. Тому післявоєнний розвиток сільського зеленого туризму стане не лише важливим напрямом для залучення туристів, але й важливою частиною стратегії відновлення економіки та підвищення якості життя на селі.

Перемога селищ Ворохта (Івано-Франківська область) та Урич (Львівська область) в міжнародній ініціативі ООН 15 листопада 2024 року «Найкращі туристичні села» (The Best Tourism Villages) демонструє великий потенціал українських сільських громад для розвитку туризму на світовому рівні.

До мережі найкращих туристичних сіл ООН входило 199 населених пунктів. У межах ініціативи було подано 260 заявок з понад 60 країн світу, з яких до списку додали 55 сіл, включно з двома українськими. Ця програма спрямована на відзначення сіл, які вирізняються своєю культурною самобутністю, природною унікальністю, розвитком туристичної інфраструктури та збереженням місцевих традицій. Цей успіх не лише сприяє популяризації України як привабливого

туристичного напрямку, а й підтверджує важливість збереження культурної автентичності, природної краси та місцевих традицій. Подібні досягнення можуть стати потужним стимулом для подальшого розвитку сільського туризму в Україні, залучення інвестицій і підтримки місцевих громад, сприяючи економічному зростанню та відродженню сільських територій.

Обидва села вирізняються своєю унікальністю. Ворохта, розташована в Івано-Франківській області, є мальовничим гірським курортом із багатою природою, яка сприяє оздоровленню та гарному самопочуттю. Це село – ідеальна точка відправлення для захопливих подорожей мальовничими стежками, огляду унікальних архітектурних пам'яток та історичного залізничного віадуку. Завдяки цим перевагам Ворохта є чудовою дестинацією для шанувальників природи та активного відпочинку.

Урич, що розташований у Львівській області, приваблює вражаючими краєвидами Карпат та лісами Національного природного парку «Сколівські Бескиди». Село славиться залишками фортеці Тустань – унікальної пам'ятки XIII-XVI століть, яка є національною культурною спадщиною та частиною історичного заповідника. Урич також знаходиться в етнографічному районі Бойківщини, де дбайливо зберігаються місцеві традиції, ремесла та звичаї. Його інноваційний підхід до розвитку туризму базується на моделі музейно-туристичного кластеру, де місцеві підприємства співпрацюють під єдиним брендом, що підсилює ефективність маркетингу та покращує туристичний досвід.

Підготовка до участі в міжнародному конкурсі стала результатом співпраці Державного агентства розвитку туризму України з експертами та представниками Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму України (Спілка СЗТУ). Цей приклад демонструє ефективність державно-громадського партнерства та відкриває перспективи подальшої співпраці.

Перемога Ворохти та Урича в конкурсі принесе селам підтримку від ООН Туризм, яка включає розвиток інфраструктури, обмін досвідом із громадами інших країн та просування на міжнародному ринку. Також села стануть частиною глобальної мережі туристичних дестинацій, що відкріє нові можливості для проєктів та співробітництва.

Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму запропоновані нові напрямки зеленого туризму: реабілітаційний центр, соціально-відповідальний бізнес, волонтуризм, геотуризм, анімалотерапія, іпотерапія, каністерапія, навчальні study-тури, укутуризм, духовний туризм.

Згідно з представленою інформацією на вебсайті Спілки, проаналізовано кількість садиб, що отримали сертифікат «Українська гостинна садиба» відповідно до категорії (рис. 1).

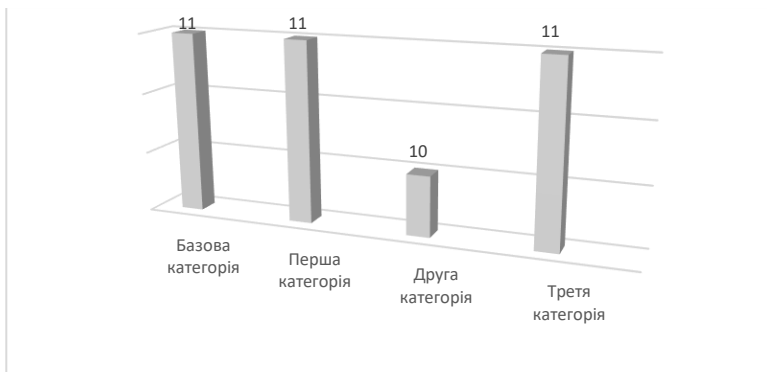

Рис. 1. Кількість садиб за категоріями, що отримали сертифікат «Українська гостинна садиба» станом на 2024 рік

Популярними садибами є: «Диканька», «Веселка», «Два куми», (Дніпровська область), «На Бабієвій горі» (Івано-Франківська область), «Епіравлик» (Тернопільська область), «Соколинний хутір» (Чернігівська область). Садиби «Диканька» та «Веселка» входять до кластеру ОСГ «Сьоме небо»²⁷.

Сертифікація, яку проводить «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму», відкриває значні можливості для розвитку туристичних садиб. Завдяки цьому механізму, власники сертифікованих садиб отримують підтримку в межах державних і регіональних програм розвитку, що включає доступ до фінансування, податкових пільг і інвестицій для модернізації та вдосконалення інфраструктури.

Сертифікація сприяє зростанню привабливості таких садиб для туристів, оскільки вона є визнаною практикою в багатьох економічно розвинених країнах, що дає змогу прогнозувати збільшення кількості іноземних туристів у сертифіковані об'єкти в Україні. Зокрема, сертифікат «Українська гостинна садиба» має вагоме значення для стимулювання розвитку сільського зеленого туризму завдяки кільком ключовим аспектам, рис. 2.

Загалом, сертифікація садиб через систему «Українська гостинна садиба» не лише сприяє підвищенню стандартів обслуговування, а й слугує потужним інструментом для інтеграції України у світовий

²⁷ Тишук В. Ільїна О. Сільський зелений туризм в Україні: стан, динаміка, міжнародний досвід. Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 3. С. 84-93. DOI : <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.12>

туристичний простір та формування позитивного іміджу її сільських регіонів²⁸.

Після завершення війни в Україні сільський зелений туризм має великий потенціал для відновлення та розвитку. Однак для досягнення цих цілей країна зіткнеться з низкою викликів, що вимагають ефективних стратегій та зусиль на рівні держави, місцевих громад і приватного сектору.

Рис. 2. Ключові аспекти стимулювання розвитку сільського зеленого туризму

Сільський зелений туризм в Україні, який був перспективним напрямом економічного розвитку багатьох громад, зіштовхнувся із серйозними викликами внаслідок війни, а саме:

1. Руйнування інфраструктури. Внаслідок бойових дій багато сільських територій зазнали значних пошкоджень. Це включає знищення або пошкодження доріг, будівель, об'єктів інфраструктури, що значно ускладнює доступ туристів і розвиток агротуристичних господарств.

Наразі близько 30% території України постраждало від наслідків війни, що спричинило значні втрати у туристичній сфері. Було пошкоджено або зруйновано унікальні природні об'єкти, які мали туристичну привабливість, а також 823 об'єкти культурної спадщини станом на серпень 2023 року. Серед цих втрат – цілі населені пункти, які

²⁸ Матвійчук Л.Ю., Тишук І.В. Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід : монографія. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2017. 260 с.

раніше розглядали туризм як пріоритетний напрямок економічного розвитку.

Військові дії призвели до зупинки реалізації багатьох туристичних проєктів у територіальних громадах. Зруйноване або неадаптоване до потреб відвідувачів середовище втрачає привабливість, що суттєво впливає на відновлення туристичної галузі. Крім того, задокументовані втрати свідчать про пошкодження 157 готелів і ресторанів із початку повномасштабної агресії росії.

Одним із ключових викликів є відсутність загальнонаціональної стратегії відновлення та чіткої методології пріоритизації об'єктів для відбудови. Умови обмеженості фінансових, людських і матеріальних ресурсів вимагають раціонального підходу до відновлення. Без такої методології існує ризик фінансування менш важливих проєктів, що не відповідатимуть загальним цілям відбудови країни. Це підкреслює нагальну потребу в розробці ефективного плану дій, який дозволить відновити туристичну інфраструктуру та повернути привабливість регіонів.²⁹

2. Недосконала законодавча база та інституційна спроможність туристичної сфери. Законодавча база туризму в Україні має значні проблеми, зокрема її недостатність, застарілість і невідповідність сучасним викликам. Основними викликами є відсутність адаптації до нових технологій, змін термінології, попиту та культурних тенденцій. Крім того, спостерігається недостатня координація між регуляторами та недооцінка сталого розвитку, прав відвідувачів і питань безпеки.

Усі законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді за останні десяти років, не задовольнили очікувань туристичної спільноти й не були прийняті. Це свідчить про відсутність системної роботи над удосконаленням законодавства.

Реформи децентралізації, державного управління та цифровізації створили передумови для загальнодержавного масштабу післявоєнного відновлення. Однак сектор туризму та гостинності залишається малоефективним у контексті інституційної спроможності. Складність застосування моделей публічно-приватного партнерства, які є ключовими для сталого розвитку галузі, також додає викликів. Успішний світовий досвід демонструє, що ефективний розвиток можливий лише за умов прозорості співпраці державного та неурядового секторів.

Процес стратегічного планування в Україні включав розробку багатьох секторальних планів і стратегій на різних рівнях управління. Однак більшість із них залишилися декларативними документами через відсутність ресурсів, механізмів реалізації та спадкоємності. Слабкі

²⁹ Електронний ресурс. URL: ntou-library-small-and-medium-sized-businesses-recovery.pdf C.27.

інститути управління туризмом ще більше ускладнюють процес втілення таких стратегій.

Однією з ключових проблем залишається нестача кваліфікованих управлінців, особливо на локальному рівні. Існує також потреба у запровадженні системи управління, орієнтованої на результати, що сприятиме ефективнішому використанню ресурсів і покращенню показників у туристичному секторі.

Усі ці виклики вимагають комплексного підходу до реформи законодавства, інституційної підтримки, стратегічного планування та кадрової підготовки для сталого розвитку туризму в Україні.

3. Втрата робочої сили та еміграція. Війна призвела до масової еміграції, що створює дефіцит робочої сили в сільській місцевості, табд.1. Для відновлення сектору туризму необхідно створити умови для повернення людей або залучення нових фахівців.

Таблиця 1

**Кількість фактів перетину державного кордону України
на виїзд громадян України за кордон за даними
Державної прикордонної служби України (осіб)**

Рік	Виїзд громадян України за кордон
2019	29345897
2020	11251406
2021	14726250
2022	15538488

4. Психологічні наслідки війни. Тривале психологічне навантаження на місцеве населення може знизити готовність до участі в туристичній діяльності, адже частина громадян переживає стрес або втрату мотивації до розвитку.

5. Дефіцит фінансування. Відновлення інфраструктури та розвиток нових туристичних об'єктів потребують значних інвестицій, які можуть бути обмеженими через загальний економічний стан країни.

Таблиця 2

Інвестиції в галузі туризму

Рік, вид діяльності	Інвестиції, млн.грн
У заклади тимчасового розміщування	
2021	953,8
2022	799,1
У діяльність із забезпечення стравами та напоями	
2021	1736,4
2022	1384,5
У мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	
2021	4423,1
2022	2152,6

З аналізу наведених даних видно, що у 2022 році інвестиції у сферу туризму та гостинності значно скоротилися в порівнянні з 2021 роком.

Інвестиції у заклади тимчасового розміщування скоротилися на 16,22 %, знизившись із 953,8 млн грн у 2021 році до 799,1 млн грн у 2022 році. Це свідчить про зменшення привабливості готельного бізнесу, що, ймовірно, пов'язано з економічною нестабільністю та зниженням туристичного потоку.

У сфері громадського харчування інвестиції впали на 20,27 %, скоротившись із 1736,4 млн грн до 1384,5 млн грн. Така тенденція може бути викликана зниженням платоспроможності населення, зменшенням відвідуваності закладів та зростанням витрат на утримання бізнесу.

Найбільш суттєве скорочення спостерігається у сфері мистецтва, спорту, розваг і відпочинку – інвестиції впали на 51,33 %, зменшившись із 4423,1 млн грн у 2021 році до 2152,6 млн грн у 2022 році. Основними причинами можуть бути воєнні дії, пріоритетне спрямування ресурсів на критично важливі галузі та зниження споживчого попиту внаслідок економічних труднощів³⁰.

Загалом, всі сфери зазнали суттєвого скорочення фінансування, що вказує на кризові явища у туристичній індустрії. Відновлення сектора потребуватиме сприяння інвесторам, державної підтримки та створення безпечних умов для розвитку бізнесу.

6. Безпекові ризики. Залишкові загрози через мінування територій та нестабільність можуть вплинути на туристичну привабливість певних регіонів, хоча поступово безпека в Україні відновлюється.

Процес стратегічного відновлення та розвитку сільського зеленого туризму має включати насамперед:

1. Відновлення інфраструктури та доступності. Важливо не лише відбудувати пошкоджену інфраструктуру, а й модернізувати її з урахуванням екологічних та сталих принципів. Наприклад, можна створити нові велосипедні та пішохідні маршрути, що з'єднують природні та культурні пам'ятки.

2. Програмами підтримки малих підприємств. Створення державних програм для підтримки місцевих фермерів та підприємців, що займаються сільським зеленим туризмом, через субсидії, пільгові кредити та податкові канікули. Це допоможе малому бізнесу швидше адаптуватися до нових умов і відновити продуктивність.

3. Підвищення кваліфікації працівників. У рамках післявоєнного відновлення необхідно розвивати освітні програми для місцевих мешканців, орієнтуючи їх на отримання навичок в управлінні агротуристичними господарствами, екологічному туризмі, культурній спадщині та наданні туристичних послуг.

³⁰ Туристичний барометр України 2021-2022 рр. Національна туристична організація України. URL: ntou-statistics-barometer-poster-2021-2022

4. Залучення міжнародної допомоги та інвестицій. Україні варто активно шукати підтримку на міжнародному рівні через гранти, інвестиційні програми, співпрацю з міжнародними організаціями для відновлення сільських територій та розвитку агротуризму. Це включає фінансування проєктів відновлення екологічних та культурних об'єктів.

5. Просування українського сільського туризму на міжнародній арені. Важливо використовувати міжнародний досвід для створення брендів сільського зеленого туризму, що представляють культурну та природну спадщину України. Також варто активно рекламувати українські агротуристичні продукти на міжнародних туристичних ринках.

6. Розвиток сталого туризму та екологічних ініціатив. Україна повинна орієнтуватися на сталий розвиток сільського туризму, який враховує екологічні вимоги, підтримує збереження природних і культурних пам'яток, стимулює еко-френдлі інвестиції та бізнеси. Наприклад, розвиток агротуристичних господарств на основі органічного сільського господарства.

7. Створення національних та міжнародних партнерств. Для ефективного розвитку сільського туризму в Україні після війни слід активно співпрацювати з іншими країнами, що мають успішний досвід в цій сфері, наприклад, Польщею, Туреччиною та країнами ЄС. Це дозволить обмінюватися знаннями та розвивати спільні проєкти.

Таким чином, успішне відновлення сільського зеленого туризму в Україні потребує комплексного підходу, що включає відновлення інфраструктури, розвиток людських ресурсів, залучення інвестицій та підтримку стійкого туризму.

ВИСНОВКИ

Сільський зелений туризм в Україні має значний потенціал для розвитку, однак його реалізація потребує подолання низки викликів. Основними проблемами залишаються руйнування інфраструктури внаслідок воєнних дій, дефіцит фінансування, втрата робочої сили, а також низька інституційна спроможність і застаріла законодавча база. Нестача кваліфікованих управлінців і слабка координація між державними та приватними структурами також стримують розвиток галузі.

Попри це, перспективи сільського зеленого туризму залишаються обнадійливими. Сертифікація туристичних садиб, зокрема програма «Українська гостинна садиба», сприяє підвищенню якості послуг, довіри туристів та сталому розвитку. Успіх таких ініціатив, як перемога українських сіл у конкурсі ООН «Найкращі туристичні села», підкреслює здатність місцевих громад розвивати конкурентоспроможні туристичні продукти та інтегруватися у світовий туристичний простір.

Для відновлення та розвитку сільського зеленого туризму необхідно:

1. Розробити національну стратегію розвитку туризму з урахуванням сучасних викликів.
2. Впровадити дієві механізми державно-приватного партнерства.
3. Інвестувати у відновлення інфраструктури та створення умов для повернення робочої сили.
4. Забезпечити безпеку територій для туристів.
5. Підтримувати проекти сертифікації та просування туристичних об'єктів на міжнародному рівні.

Україна має всі передумови для того, щоб стати вагомим гравцем у сфері сільського зеленого туризму. Подальший розвиток галузі сприятиме відродженню сільських територій, збереженню культурної спадщини, створенню нових робочих місць та інтеграції України у глобальний туристичний простір.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджуються ключові аспекти сільського зеленого туризму як одного з перспективних напрямів розвитку туристичної індустрії України. Розглядається роль сільського туризму у збереженні культурної спадщини, підтримці місцевих громад і сталому використанні природних ресурсів. Окрема увага приділяється основним викликам, зокрема руйнуванню інфраструктури, дефіциту фінансування, втраті робочої сили та психологічним наслідкам війни.

Аналізуються перспективи відновлення і розвитку сільського туризму, включаючи залучення інвестицій, міжнародну співпрацю та використання сучасних підходів до просування туристичних продуктів. Наголошується на важливості державно-приватного партнерства, сертифікації туристичних об'єктів і стратегічного планування як основи для створення конкурентоспроможного та екологічно сталого туристичного сектору.

Література

1. Сільський зелений туризм – від роз'єднаних садіб до територіальних кластерів. Брошура, 2023. 64с. URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/Rutynskyu-Silskyu-zelenyy-turyzm-2018-book.pdf>
2. Гоцелюк А. Ю. Сільський зелений туризм – пріоритетний напрям диверсифікації економіки сільських територій миколаївської області. Економічні науки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 2. Т.2. С.174-177.
3. Іванова В. Г. «Сільський туризм» як категорія науки адміністративного права та законодавства України. *Право і суспільство*. 2010. № 3. С. 119-125.

4. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. Ткаченко. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. С.203-205.

5. Проект Закону України про «Туризм». URL: Офіційний портал Верховної Ради України (rada.gov.ua)

6. Тищук І. В. Зелений туризм: сутність та визначення поняття. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія за наук. ред. проф. Волошина І. М. Луцьк: РВВ Луцького НТУ. 2016. С.114-125.

7. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні – Чернівці: Книги-XXI, 2003.с. 37-39.

8. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р. // ВВР. 1995. № 31. С. 24-30.

9. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 29. Ст. 232.

10. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/XH1Q068A.html

11. Науково-методичні засади управління розвитком економіки курортно-рекреаційних підприємств, ринків, територій: монографія / за ред.проф. М.В.Гудзь. Бердянськ: БДПУ, 2014. С.200-201

12. Towards quality rural tourism: Integrated Quality Management (IQM) of rural tourism destination. European Commission. Luxembourg, 1999. 75 p.

13.Тищук І. В. Особливості розвитку зеленого туризму в розвинених країнах світу. *Електронне фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*,2016. № 9 С. 571– 576. URL: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016>

14. Горішевський П. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності / Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Івано-Франківськ: місто НВ, 2003. 148 с.

15. Kaimo turizmo organizavimas. Vilnius: Wageningen agricultural University, 2001/ 113 p.

16. Kaimo turizmo organizavimas. Vilnius: Wageningen agricultural University, 2001/ 113 p.

17. Михайліченко Г. Класифікація засобів розміщення туристів у сільській місцевості. Вісник ХНТЕУ. 2003. № 6. С. 97-10

18. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL: <http://www.greentour.com.ua>

19. K. Babuchowska, E. Arażna: Rola stowarzyszeń agroturystycznych we wspieraniu turystyki na obszarach wiejskich, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, t. VIII, z.2, s. 12.

20. Електронний ресурс. URL: <https://silo.tips/download/kierunki-rozwoju-turystyki-dla-wojewodztwa-maopolskiego-na-lata>

21. Електронний ресурс. URL: <http://www.zbeskiduniskiego.pl/>
22. Електронний ресурс. URL: <https://www.grandsitedefrance.com/label>
23. Електронний ресурс. URL: <https://www.goturkeytourism.com/things-to-do/nature-and-ecotourism-in-turkey.html>
24. Електронний ресурс. URL: <https://cycling.goturkey.com/ua/homepage>
25. Електронний ресурс. URL: http://lr.v.regione.liguria.it/liguriass_prod/articolo?urndoc=urn:nir:regione.liguria:legge:2007-11-21;37&pr=idx,0;artic,1;articparziale,0
26. Електронний ресурс. URL: <https://www.lto.nl/financiele-noodgift-nu-ook-voor-boerderijwinkels-en-plattelandstoerisme/>
27. Тишук І. В., Ільїна О. В. Сільський зелений туризм в Україні: стан, динаміка, міжнародний досвід. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика»*, 2024. Вип. 3. С. 84-93. DOI : <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.12>
28. Матвійчук Л. Ю., Тишук І. В. Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід : монографія. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2017. 260 с.
29. Електронний ресурс. URL: ntou-library-small-and-medium-sized-businesses-recovery.pdf С.27.
30. Туристичний барометр України 2021-2022 рр. Національна туристична організація України. URL: ntou-statistics-barometer-poster-2021-2022

Information about the author:
Tyshchuk Inna Volodymyrivna,

Candidate of Economics Science,
 Associate Professor of the Department of Hotel and Restaurant Business,
 Tourism, and Recreation
 Lesya Ukrainka Volyn National University,
 9, Bankova Str., Lutsk, 43025, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1042-9495>